

POSTANOWIENIE

9 sierpnia 2024 r.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej w składzie:

SSN Paweł Grzegorzczuk

na posiedzeniu niejawnym 9 sierpnia 2024 r. w Warszawie
w sprawie z powództwa J.W. i M.W.
przeciwko Syndykowi masy upadłości Bank spółki akcyjnej
w W. o zapłatę
oraz w sprawie z powództwa J.W. i M.W.
przeciwko Syndykowi masy upadłości Bank spółki akcyjnej
w W. o ustalenie i zapłatę
na skutek skarg kasacyjnych J.W. i M.W.
oraz Syndyka masy upadłości Bank spółki akcyjnej w W.
od wyroku Sądu Apelacyjnego w Warszawie
z 12 kwietnia 2022 r., VI ACa 520/19,

- 1. odrzuca skargę kasacyjną pozwanego co do pkt IV. 1 zaskarżonego wyroku w zakresie odrzucającym pozew w części dotyczącej żądania zapłaty kwoty 76 825,22 zł z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od dnia 9 marca 2022 r. do dnia zapłaty, jak również pkt V zaskarżonego wyroku, w części oddalającej apelację powodów od wyroku Sądu Okręgowego w Warszawie z dnia 10 sierpnia 2020 r., XXV C 1175/16, w pozostałej części;**
- 2. odmawia przyjęcia do rozpoznania skargi kasacyjnej pozwanego w pozostałym zakresie;**
- 3. przyjmuje do rozpoznania skargę kasacyjną powodów.**

UZASADNIENIE

Zgodnie z art. 398⁹ § 1 k.p.c., Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, zachodzi nieważność postępowania lub skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona. Przepis ten odpowiada charakterowi skargi kasacyjnej, będącej nadzwyczajnym środkiem zaskarżenia, o dominującym publicznoprawnym charakterze, przysługującym od orzeczeń wydanych po przeprowadzeniu dwuinstancyjnego postępowania sądowego, w którym sąd pierwszej i drugiej instancji dysponuje pełną kognicją w zakresie faktów i dowodów. W powiązaniu z art. 398⁴ § 2 k.p.c. oznacza to, że w skardze kasacyjnej nieodzowne jest powołanie i uzasadnienie okoliczności o charakterze publicznoprawnym, które stanowią wyłączną podstawę oceny pod kątem przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.

Wnosząc o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania skarżący syndyk masy upadłości Bank S.A. w W. w upadłości powołał się na liczne istotne zagadnienia prawne, związane z incydentalną kontrolą abuzywności wzorców umownych i abuzywnością postanowień przeliczeniowych w umowie kredytu powiązanej z walutą obcą (art. 385¹ k.c. w związku z art. 6 dyrektywy Rady 93/13/EWG z dnia 5 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich, Dz. Urz. WE L 95, s. 29, dalej – „dyrektywa 93/13”). Wskazał również na potrzebę wykładni art. 385¹ § 1 i 2 k.c. oraz art. 69 ust. 2 pkt 4a w związku z art. 69 ust. 3 i art. 75b pr. bank oraz – w części skargi obejmującej wskazanie podstaw kasacyjnych – na oczywistą zasadność skargi wynikającą z naruszenia art. 398²⁰ k.p.c.

W części, w której skarżący objął zaskarżeniem pkt IV.1 zaskarżonego wyroku, w części odrzucającej pozew w odniesieniu do żądania zapłaty kwoty 76 825, 22 zł z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od dnia 9 marca 2022 r. do dnia zapłaty, jak również pkt V zaskarżonego wyroku, w części oddalającej apelację powodów od wyroku Sądu Okręgowego w Warszawie z dnia 10 sierpnia 2020 r.,

XXV C 1175/16, skarga kasacyjna okazała się niedopuszczalna (por. uchwała składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego – zasada prawna – z dnia 15 maja 2014 r., III CZP 88/13, OSNC 2014, nr 11, poz. 108).

W zakresie, w którym skarga kasacyjna była dopuszczalna, należało zważyć, że powołanie się na istotne zagadnienie prawne (art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c.) wymaga sformułowania problemu prawnego i uzasadnienia, że ma on precedensowy (nowy) charakter lub znaczenie dla rozwoju prawa. Problem ten powinien odnosić się do konkretnych przepisów prawa i zostać ujęty w sposób abstrakcyjny, a zarazem wiązać się z rozpoznawaną sprawą; konieczne jest przy tym wskazanie argumentów, które prowadzą do jego rozbieżnych ocen (por. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 10 maja 2001 r., II CZ 35/01, OSNC 2002, nr 1, poz. 11, z dnia 11 stycznia 2002 r., III CKN 570/01, OSNC 2002, nr 12, poz. 151, z dnia 13 lipca 2007 r., III CSK 180/07, z dnia 10 kwietnia 2014 r., IV CSK 623/13, z dnia 2 grudnia 2014 r., II CSK 376/14, z dnia 9 kwietnia 2015 r., V CSK 547/14).

W celu uzasadnienia potrzeby wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów (art. 398⁹ § 1 pkt 2 k.p.c.) konieczne jest natomiast wykazanie, że określony przepis prawa lub zespół tych przepisów, mimo że budzi poważne wątpliwości, nie doczekał się wykładni albo niejednolita wykładnia wywołuje wyraźnie wskazane przez skarżącego rozbieżności w judykaturze w odniesieniu do identycznych lub podobnych stanów faktycznych, które należy przytoczyć (por. m.in. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 13 czerwca 2008 r., III CSK 104/08 i z dnia 28 marca 2007 r., II CSK 84/07).

Bliższa analiza wniosku nie pozwalała uznać, aby w sprawie zakończonej zaskarżonym wyrokiem wystąpiły powołane przyczyny kasacyjne. Przytoczone we wniosku zagadnienia i wątpliwości - w zestawieniu z zarzutami skargi i przedmiotem postępowania przed Sądami *meriti* - odnosiły się w przeważającym zakresie do skutków zawarcia w umowie kredytowej powiązanej z walutą obcą (frankiem szwajcarskim) postanowień umownych wyrażających ryzyko walutowe i odsyłających do tabel kursowych banku przy przeliczeniu waluty obcej na złote polskie i odwrotnie. Problematyka ta nie stanowi *novum* i była wielokrotnie

podejmowana w nowszej judykaturze Sądu Najwyższego w odniesieniu do zbliżonych treścią umów kredytowych.

W judykaturze Sądu Najwyższego wielokrotnie wyjaśniono, że określenie wysokości należności obciążającej kredytobiorcę w umowie kredytu powiązanej z walutą obcą z odwołaniem do kursu waluty obcej ustalanego jednostronnie przez bank, bez wskazania obiektywnych kryteriów jego oznaczania, jest nietransparentne, pozostawia pole do arbitralnego działania banku i w ten sposób obarcza kredytobiorcę nieprzewidywalnym ryzykiem oraz narusza równorzędność stron umowy kredytu. W konsekwencji postanowienia takie są niedopuszczalne jako kształtujące prawa i obowiązki konsumenta w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami, rażąco naruszając jego interesy, a ich bezskuteczność – niezależnie od dalszych postanowień umowy, w tym wyrażających ryzyko walutowe – może prowadzić do upadku umowy w całości (por. np. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 13 maja 2022 r., II CSKP 464/22 i z dnia 9 września 2022 r., II CSKP 794/22, a także postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 27 kwietnia 2023 r., I CSK 3629/22 oraz powołane tam dalsze orzecznictwo). Wywody wniosku wskazujące na „weryfikowalność” postanowień kursowych zawartych w spornej *in casu* umowie kredytowej nie stanowiły w istocie – w kontekście przywołanego stanowiska – zagadnienia prawnego w rozumieniu art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c., lecz wyraz polemiki ze stanowiskiem Sądu Apelacyjnego, odniesionej *stricte* do okoliczności konkretnej sprawy.

Idąc dalej, nie powinno ulegać wątpliwości, że abuzywny charakter można przypisać również klauzuli ryzyka walutowego, jeżeli nakłada ona na kredytobiorcę nieograniczone, względnie nieproporcjonalne ryzyko walutowe (por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 13 maja 2022 r., II CSKP 464/22 i z dnia 25 października 2023 r., II CSKP 820/23). Wyeliminowanie tego ryzyka, charakterystycznego dla umowy kredytu powiązanego z walutą obcą, do czego prowadziłyby ewentualna realizacja udzielonego kredytu jako złotowego, niezależnie od mechanizmu oprocentowania tego kredytu (wskaźnik LIBOR czy – jak postulowano we wniosku – WIBOR), należy uznać za równoznaczne z tak daleko idącym przekształceniem umowy, iż umowę taką należałoby uznać za umowę o odmiennej istocie i charakterze, co prowadzi do wniosku, że po wyeliminowaniu tego rodzaju klauzul

utrzymanie umowy o charakterze zamierzonym przez strony nie jest możliwe i przemawia za jej całkowitą nieważnością (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 11 grudnia 2019 r., V CSK 382/18, OSNC-ZD 2021, nr 2, poz. 20). Stanowisko to, z uwzględnieniem zasady proporcjonalności, zostało podzielone w licznych późniejszych rozstrzygnięciach Sądu Najwyższego (por. np. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 13 kwietnia 2022 r., II CSKP 15/22, z dnia 10 maja 2022 r., II CSKP 285/22, OSNC-ZD 2022, nr D, poz. 45, z dnia 26 stycznia 2023 r., II CSKP 722/22, z dnia 25 maja 2023 r., II CSKP 1311/22, z dnia 28 lipca 2023 r., II CSKP 611/22, a także wyroki Sądu Najwyższego z dnia 13 maja 2022 r., II CSKP 405/22, z dnia 24 czerwca 2022 r., II CSKP 10/22 oraz postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 16 listopada 2022 r., I CSK 2237/22 i powołane tam dalsze orzecznictwo).

Sąd Najwyższy wypowiadał się także w szerokim zakresie co do oceny wymagania transparentności klauzul umownych wyrażających ryzyko walutowe (por. zwłaszcza wyroki Sądu Najwyższego z dnia 13 maja 2022 r., II CSKP 464/22, z dnia 20 lutego 2023 r., II CSKP 809/22 i z dnia 25 października 2023 r., II CSKP 820/23). Dostrzec trzeba przy tym, że indywidualna kontrola abuzywności postanowień umownych jest skoncentrowana na ocenie ich treści normatywnej (por. *mutatis mutandis* uchwała Sądu Najwyższego z dnia 20 listopada 2015 r., III CZP 17/15, OSNC 2016, nr 4, poz. 40), co pozostawia poza zakresem oceny sposób, w jaki postanowienie umowne jest stosowane przez przedsiębiorcę wobec konsumenta, a także indywidualne właściwości konkretnego konsumenta, związane z jego ewentualną ponadprzeciętną wiedzą i doświadczeniem. Uwagę tę należy odnieść także do celów, dla których zawierana jest umowa, jeżeli nie rzutują na konsumencki charakter umowy, czego w skardze nie twierdzono. Tym bardziej dotyczy ona odpowiedzi na pytanie, czy konsument miał faktyczną alternatywę pozwalającą na zawarcie umowy bez nieuczciwych klauzul umownych. Indywidualne właściwości osoby fizycznej, w tym jej wiedza i doświadczenie, są także obojętne z punktu widzenia jej konsumenckiego statusu w świetle art. 22¹ k.c. (por. np. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 18 czerwca 2020 r., II CSK 623/19 i powołane tam dalsze orzecznictwo). Odrębną kwestią jest to, że położenie we wniosku akcentu na indywidualne predyspozycje i ponadprzeciętną

świadomość konsumenta odrywało się od okoliczności sprawy, ponieważ z treści wniosku nie wynikało dostatecznie, w jaki sposób cechy te miałyby odnosić się do powodów.

Do kwestii tej odniósł się także Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej, podkreślając, że pojęcie konsumenta w przepisach dyrektywy 93/13 ma obiektywny charakter i nie zależy od konkretnego zasobu wiedzy, jaki może mieć dana osoba, czy też od posiadanych przez nią w rzeczywistości informacji. W konsekwencji fakt, że w okolicznościach sprawy konsument posiada wiedzę, którą można określić jako ponadprzeciętną, nie oznacza, aby weryfikacja zakresu informacji, które powinny być mu udzielone, powinna następować według odmiennych kryteriów niż stosowane w innych przypadkach, stosownie do zobiektywizowanego standardu przeciętnego konsumenta (por. wyrok Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z dnia 21 września 2023 r., C-139/22, *AM i PM przeciwko mBank S.A.*, ECLI:EU:C:2023:692).

W judykaturze Sądu Najwyższego w licznych rozstrzygnięciach podejmowano także zagadnienie wpływu na ocenę abuzywności niektórych postanowień umów kredytu powiązanych z walutą obcą i jej konsekwencje wejścia w życie ustawy z dnia 29 lipca 2011 r. o zmianie ustawy - Prawo bankowe oraz niektórych innych ustaw w odniesieniu do uprzednio zawartych umów kredytu (por. zwłaszcza wyrok Sądu Najwyższego z dnia 11 grudnia 2019 r., V CSK 382/18, a także wyrok Sądu Najwyższego z dnia 13 maja 2022 r., II CSKP 405/22). Wypowiedzi te pozostają w zgodzie ze stanowiskiem Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej, według którego art. 3 ust. 1 dyrektywy 93/13 należy interpretować w ten sposób, że postanowienie umowy, które ze względu na warunki wykonania niektórych przewidzianych w nim zobowiązań danego konsumenta należy uznać za nieuczciwe, nie może utracić takiego charakteru z powodu innego postanowienia tej umowy, które przewiduje możliwość wykonania przez tego konsumenta tych zobowiązań na innych warunkach (por. wyrok Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z dnia 21 września 2023 r., C-139/22, *AM i PM przeciwko mBank S.A.*, ECLI:EU:C:2023:692). Ich aplikacja w konkretnych stanach faktycznych należy natomiast do sądów *meriti* i nie może być rozważana w płaszczyźnie przyczyn kasacyjnych określonych w art. 398⁹ § 1 i 2 k.p.c.

W zakresie, w jakim wniosek dotyczył dopuszczalności substytucji nieuczciwych klauzul kursowych przez stosowanie przepisów dyspozytywnych stanowisko skarżącej nie uwzględniało koniecznego i utrwalonego w judykaturze warunku tego rodzaju zastąpienia, zgodnie z którym wchodzi ono w rachubę tylko wtedy, gdyby jego brak narażał konsumenta, przez upadek umowy w całości, na szczególnie niekorzystne skutki, przy czym decydujące w tym zakresie jest zdanie konsumenta (por. np. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 24 stycznia 2023 r., II CSKP 303/22 i postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 23 sierpnia 2022 r., I CSK 1669/22 oraz powołane tam orzecznictwo). Na niedopuszczalność zastąpienia niedozwolonych postanowień umownych odsyłających do kursu waluty obcej wynikającego z tabeli bankowej odesłaniem do kursu średniego waluty obcej ustalanego przez Narodowy Bank Polski zwraca się konsekwentnie uwagę w nowszej judykaturze (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 24 lutego 2022 r., II CSKP 45/22; zob. też wyroki Sądu Najwyższego z dnia 10 maja 2022 r., II CSKP 163/22, II CSKP 285/22 i II CSKP 382/22, z dnia 20 maja 2022 r., II CSKP 403/22, z dnia 25 października 2023 r., II CSKP 820/23, a także postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 29 sierpnia 2023 r., I CSK 4312/22).

Przyczyna kasacyjna w postaci oczywistej zasadności skargi kasacyjnej została przytoczona w niewłaściwy sposób, ponieważ ujęto ją w ramach podstaw kasacyjnych, podczas gdy w orzecznictwie nie budzi wątpliwości, że wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania i jego uzasadnienie oraz przytoczenie podstaw kasacyjnych wraz z uzasadnieniem stanowią odrębne konstrukcyjne elementy skargi kasacyjnej (por. art. 398⁴ § 1 pkt 2 i art. 398⁴ § 2 k.p.c.), przy czym ocena podstaw kasacyjnych warunkowana jest uprzednim przyjęciem skargi kasacyjnej do rozpoznania.

Niezależnie od tego mankamentu, należało zauważyć, że pogląd Sądu Najwyższego, na który powoływała się skarżąca, wyrażony w motywach wyroku kasatoryjnego z dnia 9 maja 2019 r., nie odnosił się bezpośrednio do zarzutów kasacyjnych, podczas gdy wiążącą wykładnię prawa, o której stanowi art. 398²⁰ k.p.c., należy rozumieć ściśle, jako wypowiedź odnoszącą się do sposobu interpretacji przepisów prawnych rozważanych przez Sąd Najwyższy, w szczególności w związku z oceną zarzutów kasacyjnych (por. np. wyrok Sądu

Najwyższego z dnia 24 maja 2019 r., I CSK 250/18, OSNC-ZD 2020, nr D, poz. 21). Ponadto, pogląd ten został sformułowany przed wydaniem powołanych przez Sąd Apelacyjny w uzasadnieniu zaskarżonego rozstrzygnięcia wyroków Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z dnia 3 października 2019 r., C-260/18, *Kamil Dziubak i Justyna Dziubak przeciwko Raiffeisen Bank International AG*, ECLI:EU:C:2019:819 i z dnia 29 kwietnia 2021 r., C-19/21, *IW, RW przeciwko Bankowi BPH S.A.*, ECLI:EU:C:2021:341, które Sąd Apelacyjny musiał wziąć pod uwagę przy ponownym rozpoznaniu sprawy, mając na względzie, że zgodnie z utrwalonym orzecnictwem, prawo Unii stoi na przeszkodzie temu, by sąd krajowy był związany normą krajową, na której podstawie narzucona jest mu ocena prawna dokonana przez krajowy sąd wyższej instancji, jeżeli ta ocena nie jest zgodna z prawem Unii (por. np. w nowszej judykaturze wyrok Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z dnia 17 lipca 2023 r., C-55/23, *PA przy udziale MO*, ECLI:EU:C:2023:599).

W tym stanie rzeczy, w zestawieniu z koniecznością ścisłej, deklaratywnej interpretacji art. 398²⁰ k.p.c. i okolicznościami sprawy, nie można było uznać, iżby zaskarżony wyrok był w sposób oczywisty i *prima vista* wadliwy, czego wymaga przyczyna kasacyjna określona w art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c. (por. m.in. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 12 grudnia 2000 r., V CKN 1780/00, OSNC 2001, nr 3, poz. 52, z dnia 22 marca 2001 r., V CZ 131/00, OSNC 2001, nr 10, poz. 156 i z dnia 15 czerwca 2018 r., III CSK 38/18).

Należało tym samym odmówić przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.

Z tych względów, na podstawie art. 398⁹ § 2 k.p.c., Sąd Najwyższy orzekł, jak w sentencji.

(K.G.)

[ał]

